

Vem får synas här ?

LUNDS
UNIVERSITET

Om representation och intersektionalitet

C-UPPSATS - INSTITUTIONEN FÖR KULTURVETENSKAPER - KULTURADMINISTRATION

Handledare: Mats Arvidson

Examinator: Mikael Askander

VT 2014

Julia Kvist

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT	2
1. Inledning: Bakgrund och ämnesval	3
2. Syfte och frågeställning.....	4
3. Disposition	5
4. Metod och material.....	5
4.1 Textanalys	5
4.2 Intervju	6
4.3 Utförande av intervju.....	6
4.4 Avgränsningar	7
5. Teoretiska utgångspunkter och forskningsöversikt.....	8
5.2 Feministiska teorier	8
5.3 Queerteori	9
5.5 Etnicitet	10
5.6 Feministisk postkolonial teori	10
5.7 Intersektionalitet	12
5.8. Narrativ - hur berättas historierna?	13
6. Kulturpolitiska mål	14
7. Kvinnohistoriska Museet i Umeå	16
7.1 Bakgrund	16
7.2 Avsiktsförklaring, vision och verksamhetsutgångspunkter	17
8. Vilka röster och vilkas berättelser är representerade?	18
8.1 Representation	18
8.2 Addition eller integrering	19
8.3 Kvinnor, en heterogen grupp	20
9. Vad är institutionens ansvar?	21
9.1 Personalens inställning	22
10. DISKUSSION.....	23
11. SAMMANFATTNING.....	26
12. KÄLLFÖRTECKNING.....	26

ABSTRACT

The essay aims to highlight the importance of having an intersectional perspective in historical museums in Sweden, with a special focus on Kvinnohistoriska Museet in Umeå. The idea of this paper has been to highlight some of the different theories that leads to an intersectional perspective and secondly to argue that this perspective is of importance and should be a part of the national guide-

lines from Kulturrådet, linked to the cultural policy objectives that persist that everyone should be able to participate in cultural activities. The method consists of both text analysis and of interview. The paper concludes that it is readily possible to reformulate the cultural policy objectives and by this reformulation put the intersectional analysis on the agenda. But it takes more than only words to enhance visibility of the existing power structures. As Wera Grahn demonstrates in her book *Genuskonstruktioner och museet*, a continuous education of the museum staff is required to further understand the importance of a wider perspective at the exhibitions. However, the author of this essay sees a possibly bright on the future, and believes that Kvinnohistoriska Museet in Umeå will take the lead and serve as an informational center for all swedish museums in the work required to bring in the intersectional analysis in account for further exhibitions.

Keywords: representation, feminist theory, gender, intersectional perspective, museum.

1. Inledning: Bakgrund och ämnesval

Jag har alltid varit feminist och har sedan barnsben förargats över orättvisor jag mött på grund av mitt kön. Det har däremot tagit mig längre tid att se överordningen som finns inom underordningen. Det vill säga hur jag genom mitt ljusa skinn och europeiska ursprung har fått fördelar tilldelade endast som följd av det. Eller att kunna se hur mina icke-heterosexuella medsystrar fått kämpa för att få vara dem de är utan att begränsas. Nu i vuxen ålder ser jag de stora möjligheterna som kommer av att tänka ut ett queerperspektiv, och kan se hur funktionsnedsättningar kan påverka eller hur etnicitet och ålder kan spela en ytterst viktig roll även inom systerskapet.

För en vit, heterosexuell cis-kvinna¹ utan funktionsnedsättningar som jag är kan behovet av att se saker ur ett intersektionellt perspektiv emellanåt ligga dolt. Jag ser den teoretiska nödvändigheten men den personliga erfarenheten av de flesta former av diskriminering saknas. Jag har i egenkap av kvinna självklart upplevt en del av de hinder som finns i samhället. Men att se hindren är en sak och att se de privilegier som vi innehar kan vara svårare. I mitt fall finns som exempel ett vithetsprivilegium och ett heteronormprivilegium. Att jag genom dessa privilegier åtnjuter fördelar skulle jag med all säkerhet märka om jag bröt mot dessa normer. Att skapa en medvetenhet om de olika fördelar och nackdelar människor idag innehar, genom hur väl vi passar in eller anpassar oss till rådande samhällsideal är något som behövs. Speciellt om vi skall kunna agera mot dessa normer.

För mig handlar det om inkludering och en tanke om att vi alla är en likvärdig, viktig del av samhället. Jag vill genom den här uppsatsen ge en bakgrund till begreppet intersektionalitet och påvisa varför jag anser att det är av betydelse att museer i Sverige använder sig av ett intersektionellt perspektiv i sina utställningar då de som folkbildande institutioner innehar både kulturell och reell makt i historieskrivandet. Det kan, och bör, kopplas till kulturrådets verksamhetsråd för jämställdhet.

Kulturadministration är ett ämne som spänner över mer än enbart det kulturvetenskapliga området. Jag har i uppsatsen försökt att behålla denna utgångspunkt i åtanke även om de teorier som varit grundvalen för uppsatsen inte direkt står i relation till specifikt kulturadministration. Dock anser jag att ur ett kulturpolitiskt och kulturadministrativt perspektiv så finner den här uppsatsen bäring genom att frågor gällande genus och representation kan sägas integrerat i alla vetenskaper och därmed alltid finns utrymme att ta hänsyn till.

2. Syfte och frågeställning

I material om genusmedvetenhet och i jämställdhetsrapporter från museivärlden jag tagit del av har jag noterat att det skrivits om maktasymmetrin mellan män och kvinnor, men inte direkt om skillnader mellan kvinnor. Det föranledde funderingar om hur Kvinnohistoriska Museet som ska belysa kvinnor ska arbeta för att se kvinnor som diversierad grupp, med en maktasymmetri emellan kvinnor.

¹ En cisperson är en person som känner sig som och definierar sig som kvinna/man, ses av andra personer som kvinna/man, är uppfosttrad som kvinna/man, är vid födseln tillskriven kvinnligt/manligt kön (med normativt kvinnliga/manliga könsorgan och könskromosomer), är registrerad som kvinna/man i myndigheternas register, och betar sig i stort sett utefter en kvinnlig/manlig könsroll. (<http://sv.wikipedia.org/wiki/Cisperson>)

Syftet med uppsatsen är således att först åskådliggöra och redogöra för vad ett intersektionellt perspektiv är, vilket följs upp med att förklara varför jag anser att det behövs; ur en kulturpolitisk synvinkel kopplat till Kulturrådets mål och om museer skall fungera som legitima folkbildande institutioner via Kvinnohistoriska Museet i Umeå.

Mot bakgrund av detta, avser jag att besvara följande frågor:

- Vems berättelse får komma fram i Kvinnohistoriska Museets historieskrivande?
- Tänker Kvinnohistoriska Museet på frågor om representation utifrån fler parametrar än kön?
- Hur skall Kvinnohistoriska Museet arbeta för att visa kvinnor som en heterogen grupp?

Uppsatsen skall ses som ett komplement till de studier som nu finns om hur genuskonstruktioner ser ut på museerna idag och lägger på ytterligare ett raster med det intersektionella perspektivet.

3. Disposition

Uppsatsen består av två delar i den första delen redogör jag för de metoder som använts i insamlandet av data och anlägger mina metodologiska perspektiv. På detta följer olika teoretiska utgångspunkter som är en del av och ses som relevanta för det intersektionella perspektivet. I den teoretiska delen kommer också en problematisering kring etnicitetsbegrepp att avhandlas. I den andra delen följer ett kortare avsnitt om narrativ kopplat till kulturbegreppet för att belysa hur framställningen i ett utställningsarbete kan kopplas till förståelse för hur flera olika saker kan interagera i skapande av mening. Sedan kommer jag att redogöra för uppsatsens empiriska material från litteratur och via en intervju med Marie Perstedt, chef vid det nystartade Kvinnohistoriska Museet. Materialet är indelat i fyra olika kapitel där det första redogör för Kulturrådets riktlinjer följt av ett kapitel om Kvinnohistoriska Museet. Därefter följer kapitlen *Vilka röster är representerade* och *Vad är institutionens ansvar*. Avslutningsvis kommer tolkningar och en diskuterande del med de slutsatser jag dragit från data som ligger till grund för resultatdelen.

4. Metod och material

I det här avsnittet presenteras och motiveras de metodologiska utgångspunkterna i uppsatsen samt beskriver genomförande. Det empiriska materialet bygger främst på en textanalys med närläsning men innefattar även en samtalsintervju.

4.1 Textanalys

Jag har använt mig av kvalitativ textanalys så som den definieras av *Metodpraktikan* (2012). Textanalysen går ut på att genom en noggrann läsning lyfta fram de väsentliga delarna. Det genom att

se till texten som helhet men också genom att se inom vilken kontext texten ingår (Esaiasson et al, 2012: 212). Textanalys som metod kan motiveras genom att ”vissa delar av texten anses som mer viktiga” (Esaiasson et al, 2012:210) och därmed har jag valt att ta fasta på de delar i texten som återkopplar till min frågeställning. Kvalitativ textanalys kräver även att det aktivt ställs frågor till texten utifrån frågeställningen. (Esaiasson et al, 2012: 238) och används då materialet är mindre till sitt omfång, genom att ett urval relevanta kvalitéer identifieras som syftar till att skapa förståelse för ämnet (Marander-Eklund et al, 2004: 296). I uppsatsen kommer jag att utgå från ett intersektionellt perspektiv på genus, vilket till sin natur är ett pluralistiskt förhållningssätt. För att det ska bli tydligare kommer jag redovisa en genomgång och ge en kortare bakgrund till de teoretiska riktningar som är mest relevanta för att återkoppla till uppsatsens frågeställning. I sökandet efter relevant litteratur till uppsatsen fann jag material om genus och museum i Sverige. Intersektionalitet och museum kombinerat tycks emellertid inte lika utbrett, jag har därför istället använt litteratur som behandlar genus, klass och etnicitet ur ett historiskt perspektiv, det kan motiveras av valet av att behålla fokus på ett historiskt museum. Jag har även tillgodogjort mig material som ger en överblick på hur det arbetas med genusrelaterade frågor inom museiverksamheter. I dessa rapporter återfinns ofta ett, om än inte alltid uttalat, intersektionellt perspektiv. Fokus i de rapporter jag mött ligger främst på den asymmetri som finns mellan kvinnor och män. Wera Grahns avhandling *Känn dig själv* är trots det en intressant skrift som lyfter de frågeställningar jag själv ställt och boken *Maktens (o)lika förkländnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige* har trots att den inte berör museiverksamhet varit mycket värdefull. Även Nina Lykkes artiklar om intersektionalitet i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*², JÄMUSrapporten *Om jämställdhetsarbete vid museum*³ och Kulturdepartementets *Genus på Museer*⁴ har varit användbara som empirisk data.

4.2 Intervju

I *Metodpraktikan* står att intervjumetoden också den är en kvalitativ forskningsmetod som ”kan karaktäriseras som kvalitativ i den bemärkelsen att den primärt söker efter kvalitéer” (Esaiasson et al, 2012: 230). Min intervju utgår från verksamheten och Perstedts erfarenheter (Esaiasson et al 2012: 228), och är sedan tänkt att sättas i relation till ett teoretiskt ramverk. *Metodpraktikan* menar att intervjumetoden är lämplig för att få en djupare förståelse för ett ämne och för att kunna få in oväntade svar, och ställa följdfrågor (Esaiasson et al, 2012: 250-251).

4.3 Utförande av intervju

²Lykke, Nina, *Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen*: Kvinnovetenskaplig Tidskrift. Nr 1, s 47-56, 2003.

³ Se Jämusrapport, 2014-03-03: <http://www.shmm.se/Documents/forskning/Jamusrapport.pdf>

⁴ Se: Kulturdepartementet, *Genus på Museer*, 2014-03-03 <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/721>

För uppsatsen har jag intervjuat Marie Perstedt som är museichef på Kvinnohistoriska Museet i Umeå, intervjun skedde på hennes kontor i Umeå den 24 februari 2014. Transkriberade anteckningar från intervjun finns i uppsatsförfattarens ägo. Valet av informant motiveras med att Perstedt i roll som museichef kan sägas föra museets talan. Inför intervjun e-postades intervjufrågorna som förberedelse inför intervjun men också för att kunna öppna upp för följdfrågor. Intervjufrågorna kretsade kring intersektionalitet och representation. En nackdel eller felkälla värd att tänka på enligt *Metodpraktikan* gällande samtalsintervju är att informanten kan påverkas av den som ställer frågorna och anpassar svaren (Esaiasson et al, 2012:235). Detta är förmodligen inte särskilt relevant i det här fallet då det snarare är så att jag inte är en van intervjuare i motsats till Marie Perstedt som har erfarenhet av intervjusituationer. Det bidrog till att hon snarare än jag styrde intervjun. Det gjorde även att vissa av mina frågor inte fick entydiga svar eller inte alls besvarades. I *Metodkompassen* (2004) står att läsa att vem som ställer frågorna och till vem vid intervjusituationen är av vikt. Att de likheter eller olikheter som finns mellan intervjuare och informant är viktiga att reflektera över och att vara medveten om sin egen utgångspunkt i mötet - självpositionering, (Marander-Eklund et al, 2004:102). I praktiken är det inte möjligt att vem som utför intervjun inte spelar in, då frågorna till stor del grundas i den erfarenhet och kunskap intervjuaren har med sig in i intervjusituationen, men också vad för egna värderingar och tolkningar som läggs i svaren. Då intervjusituationen kom nära i tid efter att jag bestämt uppsatsämne, hade jag kort tid att läsa in mig på ämnet i förväg. Följden blev att jag inte kände mig helt och hållet insatt i ämnet. Jag kan efteråt känna att jag förbisåg vissa frågor jag nu skulle valt att ställa, samt att vissa av mina frågor nu i efterhand känns grunda. Övergripande om intervjusituationen kan sägas att som följd av att museet vid tiden för intervjun ännu inte öppnat sin verksamhet för allmänheten och därmed inte hade några utställningar att redovisa blev på ett mera abstrakt plan.

4.4 Avgränsningar

Initialt fanns föresatsen att använda Kvinnohistoriska Museet som fallstudie i uppsatsen för att analysera hur de arbetade med intersektionalitetsperspektivet i sina utställningar. Valet av Kvinnohistoriska Museet grundades dels på fokuset på genusfrågor och dels på att det är ett museum med öppning i år (2014) som genom det har möjlighet att göra något annorlunda och vara progressiva i verksamheten redan från start. Jag märkte dock snabbt svårigheter med att det då museet inte ville "läcka" information om kommande utställningar i förväg och hamnade därmed i läget att jag inte kunde ta del av tilltänkt empiriska material. Uppsatsen ändrade därmed form, inriktning blev istället på frågan *varför* det är viktigt ha ett intersektionellt perspektiv i historieskrivning, men med bibehållet fokus på Kvinnohistoriska Museet i Umeå.

Jag har inte studerat hur Kvinnohistoriska Museet som organisation ser ut ur ett intersektionellt perspektiv. Jag har heller inte sett hur tillgängligheten ser ut när det kommer till exempelvis marknadsföring, utan fokus för uppsatsen har varit på det publika utställningsarbetet. Då de texter jag fokuserat i uppsatsen inte lyfter funktionalitetsperspektiv, trans*perspektiv eller åldersperspektiv ska erkännas att jag själv inte har lyckats i min intersektionella ambition och därmed kommer dessa perspektiv inte mer än nämnas sporadiskt.

Det känns viktigt att här poängtera att jag inte på något vis gör anspråk på att till fullo lyckas redogöra för komplexiteten i begreppet intersektionalitet, och de teoretiska beståndsdelarna jag redogör för skall hellre ses som fingervisningar än fullständiga förklaringar. Det finns en uppsjö av litteratur som mer utförligt förklarar och problematiserar och för den intresserade hänvisar jag till att se till uppsatsens källförteckning för mer djupgående redogörelser.

5. Teoretiska utgångspunkter och forskningsöversikt

De feministiska teorierna är många och kräver ett mångfacetterat teoretiskt ramverk, gemensamt skulle kunna sägas att utgångspunkten är att de *verkar mot* och *synliggör* hegemonins normer. Då vår omvärld är så pass brokig finns det ett behov av en pluralism inom feministiska teorier för att upptäcka olika dimensioner och inte se kvinnor som en enhetlig grupp. Inom spektrat ryms också queerteorier som problematiserar dikotomin man/kvinna och heteronormativiteten, den postkoloniala teoretiska riktningen med problematisering av synen på den *Andre*, den universella bilden av *Kvinnan* och etnicitet. Över- och underordning är inte resultat av en faktor utan av flera samverkande med olika betydelse i olika situationer, det intersektionella perspektivet syftar således till att påvisa att det inte handlar om att addera en faktor till en annan utan hur olika faktorer simultant samspelar i makthierarkier.

5.2 Feministiska teorier

Filosofen Simone de Beauvoir kan sägas vara den mest välkända förgrundsgestalten för genusteori med sina teorier om hur kvinnlighet konstruerades utifrån manlighet. de Beauvoir menar i den numera klassiska boken *Det andra könet* (1949) att de attribut som utgår från mannen som förklarar kvinnans egenskaper och identitet. I ett patriarkat definieras alltså kvinnan som det andra könet i förhållande till det första, mannen, som således är normen (Beauvoir, 1949).

Yvonne Hirdman, professor i samtidshistoria på Södertörns högskola samt professor i historia vid Stockholms universitet, har liksom de Beauvoir bedrivit forskning om hur genus konstrueras. Även Hirdman menar att kvinnan skapas i förhållande till mannen, hennes teorier synliggör och förklarar de historiska förloppen genom att definiera identiteter och därmed synliggöra maktstrukturer. Teorierna bryter ner processerna till en modell som sedan kan tillämpas

och ses ur historiska kontexter. Det utmynnar i teorin om dikotomi och hierarki. Med begreppet dikotomi avses särhållandet av kvinnan och mannen med betoningen på att de är varandra väsensskilda, allt som mannen är, är således inte kvinnan. Särhållande leder till en maktrelation mellan de två parterna där den ena förklaras som normen och den andra förklaras utifrån normen. Återigen, mannen är normen och kvinnan är avvikelser (Hirdman, 2003: 84).

Enligt Hirdman är genus en pågående process där mönster bildas och olikheter förstärks. Genom att de stereotypa karaktärsdragen cementeras blir världen regelbunden och genom att kategorisera allt i motsatspar, skapas en binärmodell; en uppdelning som får världen att verka mer begriplig och ordnad (Hirdman, 2003: 84). Män och kvinnor har, som följd av dikotomin, distinkta normer att uppfylla. Hirdman benämner de normer som kvinnor respektive män har att förhålla sig till för *det stereotypa genuskontraktet*. En rad oskrivna regler som beskriver relationsmönster mellan könen, vilka har sin grund i ett regelverk följt av rättigheter såväl som skyldigheter. Regelverket kan förändras över tid, men så länge den binära uppdelningen mellan könen fortgår förblir det stabilt. Eftersom det stereotypa genuskontraktet bekräftar normalitet påvisar det även abnormitet och följden blir att de flesta, män likaväl som kvinnor, vill stå fast vid att bevara sina roller för att på så vis minimera risken att vara avvikande och därmed riskera att ses som en anomali och bli utesluten eller distanserad (Hirdman, 2003: 72). *Det stereotypa genuskontraktet* förklarar ergo hur människor bör vara för att passa in och är därmed en kulturell överenskommelse som innefattar såväl kvinnliga som manliga normer (Hirdman, 2003: 84).

5.3 Queerteori

Filosofen Judith Butler är sannolikt den queerteoretiker som är mest omtalad och hennes teorier utgår likväl som Hirdmans från att det är en dikotomi som utgör grunden för genuskonstruktionen. Med resultatet att först när det manliga och kvinnliga sätts i relation till varandra blir kategorierna begripliga och stabila. Butler anser dock inte att genus är den kulturella tolkningen av könet utan att genus istället är det system som vidmakthåller ordningen. Hon menar att allting är kulturellt skapat och i med det även det som kallas för kön. Queerteorins relation till de feministiska teoriernas har inte varit utan konflikt. Svårigheter finns i att förena feminismens krav på frigörelse och queerteorins önskan om en upplösning av identitetskategorierna. Från feministiskt håll har därmed oro funnits över vad som kan ske med emancipationsprojektet om kategorin kvinna helt upplöses (Rosenberg, 2002: 67). Butlers teorier kritiserar alltså genusordningens binära uppdelning och hon har istället lagt fram begreppet performativitet vilket kan tolkas såsom att något inte *är*, utan något *görs*. Butler understryker därmed att individer får sitt genus genom handling och tillbakavisar tanken på genus som konstruerat tillägg till könsidentiteten. Omskrivet betyder det att om en handling

utförs tillräckligt många gånger över tid blir den till slut sedd som en naturlig del i vårt varande och styr då hur vi agerar. Performativiteten är även beroende av vilka förväntningar som finns från omgivningen på vårt handlande (Butler 2005:45). Om manliga och kvinnliga kroppar inte är givna så blir kroppen en del av vårt liv, men *hur* vi lever det livet är till viss del det som bestämmer vad för slags kropp vi har. Som hon skriver ”Kanske är den konstruktion som kallas kön lika kulturellt konstruerad som genus [...] med följd att skillnader mellan kön och genus visar sig inte vara någon skillnad alls” (Butler, 2005:56). Butler anser alltså att diskursen om den binära genuskonstruktionen bidrar till att förstärka vad som är kvinnligt och manligt och att det är av vikt att fränkoppla genus från kön så att könets makt minskas. Följden blir att den kvinnliga genusformen inte kan definieras utifrån den manliga om makten ska brytas (Butler, 2005: 45). Butler menar även att heteronormativiteten upprätthåller den binära uppdelningen då den i sin funktion kräver två motsatta kön. För om det är först då det manliga och kvinnliga sätts i relation till varandra som de blir begripliga så upprätthåller heteronormativiteten genusordningen då kvinnor och män definieras som motsatta, parallellt som de är beroende av varandra (Butler 2005: 45).

5.5 Etnicitet

Den norske socialantropologen Hylland Eriksen skriver i boken *Etnicitet och nationalism* (1993) att etnicitet är en aspekt av relationer mellan grupper som uppfattar sig som kulturellt avskilda från medlemmar av andra grupper. För att en etnicitet skall finnas och inneha en betydelse krävs därmed att den kontrasterar mot en annan, det vill säga etnicitet uppstår när två grupper har kontakt med varandra, och har anser att den andra gruppen tillhör en annan kultur. (Hylland Eriksen, 1993: 22) Vad som kan sägas vara en etnicitet eller vem som tillhör en viss etnicitet är inte tydligt; kriterierna växlar och det går inte att förenklat säga att en etnisk grupp bara karakteriseras av en gemensam kultur. Då etnicitet både är kontextberoende och situationsberoende kan den sociala relevansen skifta och förändras både genom historien och beroende på samhälle. Människor innehar olika positioner och flera identiteter, ofta situationsbestämda, i ett samhälle. Därmed är olika faktorer avgörande för när och hur en viss identitet är viktig. Etnicitet är därmed inte statiskt, utan är en social beteckning som uppstår i interaktion mellan grupper i historiska och sociala sammanhang (Hylland Eriksen, 1993; 47). Eller som han skriver: ”gruppen definieras genom sina förhållanden till andra grupper och framträder genom sina gränser, och gränsen själv är en social produkt av varierad betydelse som kan förändras.” (Hylland Eriksen, 1993: 48). För att konkretisera: för en ”etnisk svensk” boende i Sverige är den etniska identiteten av underordnad betydelse; om samma person däremot emigrerar kan personens etnicitet bli av annan/större betydelse.

5.6 Feministisk postkolonial teori

Postkolonial teori är den ofta allmänna benämningen för en bred teori och en tvärvetenskaplig metod. Grunden för teorin är att följa vilka konsekvenser de gränsdragningar som gjorts av den västerländska kolonialismen fått. Med gränsdragningar avses inte endast landsgränser utan även till exempel kulturella, språkmässiga och historiska. Sett till dessa aspekter finns kolonialarvet kvar i dagens samhälle och påverkar därmed den kunskapssyn som både formar och återskapar den över- och underordning som är en följd av kolonialiseringen. Paulina de los Reyes, professor i ekonomisk historia vid Stockholms Universitet, menar att den postkoloniala teorin ger forskare möjlighet att påvisa hur resultatet av dessa gränsdragningar påverkar den etniska diskriminering som finns i dagens samhälle och möjlighet att återkoppla det till den ojämna maktbalans som tog sin form under kolonialtiden (de los Reyes, 2012b: 310). Hon menar att det är av vikt att se till hur etnicitet (ras som hon skriver) och klass samverkar och framhåller att genom en förståelse av historien så underlättas också insikten om hur rasistiska maktrelationer och klasstillhörighet är sammanlänkade idag. För att förstå de rasistiska strukturerna måste historiska kontexter tas i beaktande; tankar om den vita mannens suveränitet influerar samhället än idag (de los Reyes, 2012b:312).

I antologin *Postkolonial Feminism* (2012) skriver Chandra Talpade Mohanty att hon vill undersöka texter skrivna av västerländska feminister, texter där kvinnor i tredje världen framställs som ett homogent subjekt (de los Reyes et al, 2012a: 295). Genom att forskarna kodar de *Andra* som icke-västerländska och kodar sig själva som västerländska och gör därmed sin egen kultur till norm. Genom det förstärks bilden av att de som inte utgör en del av forskarens kulturen är den avvikande; den *Andre* (de los Reyes et al, 2012a: 296).

Ett av de ämnen som feministisk forskning försöker utreda är relationen mellan *kvinnan* som kulturellt och ideologiskt varande och *kvinnor* så som fysiska subjekt (de los Reyes et al, 2012a: 297). Talpade Mohanty menar att flertalet av västerländska feministers texter innehåller två problem: det ena är en etnocentrisk universalitet; det andra är att det finns en avsaknad i insikten om den västerländska påverkan på tredje världen - i en värld dominerad av väst. Hon vill påvisa hur etnocentrisk universalism skapas och tar som exempel upp hur *kvinnor* som kategori sammanförs och görs till en homogen grupp, med gemensamma intressen. Det som därmed skulle förena kvinnor är inte då grundat på biologiska särdrag utan handlar istället om en universell föreställning om likheter i det patriarkala förtrycket; utan hänsyn till exempelvis klass och etnicitet (de los Reyes et al, 2012a:301). Talpade Mohanty skriver att ”systerskap inte kan grundas enbart på kön; det måste skapas i en konkret historisk och politisk praktik och analys” (de los Reyes et al, 2012a: 303) och menar att kvinnor i tredje världen emellanåt ses som en entitet med samma problem och behov, vilket följaktligen skulle betyda att de har samma målsättning, men så är givetvis inte fallet, varken i tredje världen eller här i Sverige (de los Reyes et al, 2012a: 310). Konsekvensen blir att tredje

världens kvinnor i dessa texter berövas sin status som historiska och politiska subjekt (de los Reyes et al, 2012a: 320) och de antaganden som görs i de västerländska feministernas texter - att kvinnor är en universell förtryckt grupp - visar på vad Talpade Mohanty menar är kolonialistiska tendenser. I kontrasten mellan hur kvinnor i tredje världen framställs och de västerländska forskarnas självpresentation så framträder en bild där västvärldens feminister tar över rollen som historiens subjekt, vilket därmed ger tredje världens kvinnor rollen som objekt (de los Reyes, 2012a: 320). Detta fungerar då på samma vis som männen i den västerländska historien alltid varit subjekten medan västerländska kvinnor fått agera objekt.

5.7 Intersektionalitet

Det intersektionella perspektivet verkar i en skärningspunkt för att belysa olika perspektiv, som klassbakgrund, könsidentitet, etnicitet och funktionalitet, och problematiserar hur dessa utgör indelningsmekanismer i vad som styr och påverkar ojämlikhet (de los Reyes et al, 2012: 23). Det handlar därmed om olika dimensioner av makt.

de los Reyes påpekar att en risk med att dela upp olika faktorer i kategorier är att maktstrukturer kan ses som separata (de los Reyes et al, 2012b: 24). Med det menas att om vi inser att kön är en kategori kan det föranleda att olika gruppers levnadsvillkor ses som isolerade faktorer utan beröringspunkter. Om kvinnor delas in i en grupp finns risken att det skapas avgränsade förklaringsmodeller varpå det inom dessa skilda modeller definieras vad som kännetecknar en grupp; därefter söks förklaringar till den gruppens specifika villkor utan att andra faktorer vägs in. de los Reyes menar att utmaningen finns i att kunna se hur dessa faktorer skapas och förändras i relation till varandra samt att se hur levnadsvillkor formas i skärningspunkten för flera samverkande faktorer. Förutsättningar eller levnadsvillkor skapas därmed inte inom endast ett ramverk, utan flera samverkande och kontextberoende maktordningar (de los Reyes et al, 2012b: 24). Att de är kontextuella kan konkretiseras med att en man inte alltid står i en överordnad position till en kvinna; även om han gör det strukturellt.

Begreppet intersektionalitet kan därav fungera som ett teoretiskt verktyg i maktanalyser för att belysa komplexa maktförhållanden då begreppet tillhandahåller en teoretisk ram för att analysera hur makt skapas utifrån sociala skillnader; föränderliga genom rumsliga och historiska sammanhang. Perspektivet syftar därmed till att blottlägga hur dessa olika positioner skapas och förhåller sig till varandra, en process som sker i tid och rum. de los Reyes menar att ojämlikhet aldrig kan förstås utan hänsyn till det tidsmässiga och rumsliga och att "Makt kan inte konstitueras utan de diktomatiska föreställningar om likhet/olikhet som tillhandahålls av kapitalistiska, patriarkala och rasistiska ideologer" (de los Reyes, 2012: 26). Dessa ideologier möjliggör att socialt skapad ojäm-

likhet kan ses som naturlig (de los Reyes et al, 2012b: 25). Det kan även rättfärdiga privilegier och orättvis resursfördelning, eller för att definiera den egna gruppens skillnader; vad som är gruppens förtjänster är därmed andras brister. Genom det kan sociala skillnader grundade på till exempel kön eller etnicitet rättfärdigas (Hylland Eriksen, 1993: 33). Motsatsen skulle vara att se maktstrukturer som socialt skapade och i så fall öppnas också möjligheter att analysera makt som en komplicerad, men instabil, struktur (de los Reyes et al, 2012b: 25-26).

5.8. Narrativ - hur berättas historierna?

För att förstå hur det kan arbetas med narrativ så är det av betydelse att först försöka klargöra kulturbegreppet för att få en djupare förståelse för hur olika saker interagerar i skapande av mening.

Johan Fornäs, professor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Södertörns högskola, menar att en tanke som återfinns inom kulturstudier är att ge kulturprocesser meningsskapande och en större roll som förklaringsmodell i hur samhällen fungerar. Fornäs skriver i *Kultur* (2012) att kulturstudier kan ses som ett tvärvetenskapligt fält som bland annat undersöker samspelet mellan text, subjekt och kontext, samt se hur dessa samspelar i skapande av mening, identitet och sociala världar. Mening i den här betydelsen avser något materiellt men även en symbol eller text som hänvisar till något annat som dess egentliga innebörd. Meningsskapandet är således enligt Fornäs en konstruktion av något imaginärt och kultur kan ses som en förmedling mellan det yttre och det inre (Fornäs 2012:52). Associationer är emellertid inte inbyggda i sakerna utan behöver ett mänskligt meningsskapande - en tolkning. Kontentan blir att mening skapas i mötet mellan text och subjekt; när människor läser in en mening i det materiella. Texternas mening och subjektens identiteter är dock inte tillräckligt för förståelse, då varje kulturprocess därutöver sker inom en kontext. (Fornäs: 2012:53) Genom text, subjekt och kontext formas något som Fornäs benämner som en kulturtriangel. Kulturtriangeln å sin sida beskriver samspelet inom vilken människors meningsskapande praktiker samverkar, drar in det materiella och olika företeelser i en tolkning inom den givna kontexten. Meningsskapande ger därav upphov till det som kallas kultur och ger det dess innebörd (Fornäs: 2012: 53-54). Fornäs menar att forskarnas uppgift härav blir att följa dessa rörelser och undersöka hur materiella saker, människor och rumsligheter omvandlas till texter, identiteter och sociala världar (Fornäs 2012: 51-60).

För att konkretisera och återkoppla till museer så skulle det kunna förklaras som att inte bara föremålen i sig berättar vems narrativ som används, utan kontexten runt omkring styr inläsningar och förståelsen för hur de uppfattas, men också vad som privilegieras. Hur delarna har satts samman för att skapa en utställnings narrativ blir därmed avgörande för vad vi läser in i historieberättandet. Därav blir texten, subjektet likväl som kontexten viktiga för vilken förståelse som ges av

en utställning då det är detta som skapar mening och knyter ihop utställningen och därmed avgränsar förståelsen och hur vi uppfattar den. Narrativet som valts avgränsar därmed sättet vi utläser vad vi ser.

Björn Magnusson Staaf, som bland annat är museolog, skriver i *Kris och kultur: kulturvetenskapliga perspektiv på kunskap, estetik och historia* (2013) att historieteorier ofta ger sken av att kunna förklara förändringar som sker inom samhällen på ett enhetligt vis och att olika historiska förklaringar därmed kan stå i direkt motsats till varandra. Olika historiska förklaringar och förhållningssätt kan ges en betydande politisk innebörd och det är av vikt att se om historieteorierna skall ges en essentiell förklaring eller ses som abstrakta konstruktioner. Alltså om historiska skeenden handlar om sociala konstruktioner eller skall ses vara av sådan generell natur att de kan ses som ett obestridligt faktum (Magnusson Staaf, 2013: 29). Maktstrukturer och normer inverkar på samhället, det är därav viktigt att de synliggörs och analyseras för att påvisa hur uppfattningar påverkar både för individen och samhället (Magnusson Staaf, 2013: 32). Magnusson Staaf hänvisar till historikern Hayden Whites arbete om förståelse av narrativ inom historieskrivande som menar att det finns ett släktskap mellan historieskildring och den skönlitterära litteraturen och att uppbyggnaden i de historiska narrativen kan ses som en berättarteknisk konstruktion; vem som skriver historien och vad som är sanningen är alltså inte nödvändigtvis sammanbundet (Magnusson Staaf 2013: 33).

Wera Grahn, universitetslektor vid Linköping Universitet skriver i avhandlingen *Känn dig själv* (2007) att frågor om genus alltid kan ställas, även i fall då insamlandet av utställningsmaterial inte skett med det i åtanke. Då desto mer materialet kan berätta om skillnaderna i levnadsvillkoren desto innehållsrikare kan också de olika narrativen bli och desto mer mångfasetterad blir bilden över hur kulturella och sociala kategorier skapas och formas (Grahn, 2007: 11). Som Grahn skriver är det viktigt att kulturhistorisk museiverksamhet reflekterar över vilka som inkluderas och vilka som exkluderas från det gemensamma kulturarvet (Grahn, 2006: 36). Det är således av vikt att museer reflekterar över vilka bilder av dåtiden som förmedlas och tas med in i framtiden (Grahn, 2007: 5). Museer är en samhällsbärande institution och speglar inte bara normer; de bidrar till de värderingar som finns i samhället och upprätthåller dem. Den verklighetsbild som visas genom de narrativ museet väljer, och hur museet förmedlar dessa är ett medvetet urval av de normer som museet ställer sig bakom (Aronsson & Meurling, 2005: 21). Om de narrativ som visas har sin grund i koloniala och patriarkala föreställningar förstärks dessa maktstrukturer och den vita mannens hegemoni förblir obruten.

6. Kulturpolitiska mål

De kulturpolitiska målen beslutades av riksdagen år 2009 och målen ska styra den statliga kulturpolitiken samt kulturpolitiken i kommuner och landsting.

Nina Lykke, professor vid Linköpings universitet med fokus på genusfrågor, menar i *Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen* att det finns anledning att föra in intersektionalitetsbegreppet i politiken. Det är viktigt då begreppet bildar ett teoretiskt och politiskt ramverk som ger ny kunskap om den komplexitet som kännetecknar olika identitetsskapandeprocesser i samhället. Begreppet kan då fungera som ett verktyg för att förstå människors villkor i ett samhälle som befinner sig i ständig förändring, men också ett samhälle i vilket kategorier som genus och etnicitet interagerar med varandra på ett flytande sätt. Lykke menar att även om begreppet utvecklats kulturteoretiskt så finns det en politisk aspekt, då syftet bygger på en vilja att förstå det rörliga samspel som sker mellan kategorierna och de maktasymmetrier, som de är baserade på (Lykke: 2003: 47-56).

Enligt ett av de kulturpolitiska målen skall kulturpolitiken ”främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor”.⁵ Det framhålls därmed att alla ska ha möjlighet till deltagande i kulturlivet. På Kulturrådets hemsida står att läsa att utgångspunkten för ett jämställt kulturliv är att lyfta fram mångfald, genom att fler erfarenheter och berättelser presenteras. Vad som menas med *fler*, är dock osagt. Men det betonas att arbete för jämställdhet är en nödvändighet om de kulturpolitiska målen skall nås samt att det är av vikt att se att erfarenheter och möjligheter inte endast tar sitt ursprung ur könstillhörighet. ”Ålder, nationellt eller etniskt ursprung, sexualitet, könsöverskridande identitet, funktionsnedsättning, språk, ekonomisk situation, bostadsort och religiös åskådning är exempel på andra faktorer som påverkar individers möjligheter till delaktighet och inflytande”.⁶ Kulturrådet skriver sedermera att en medvetenhet om och ett agerande utifrån detta är vitalt för att alla ska ha kunna vara delaktiga inom kulturlivet. I direkt anslutning förklaras att det tagits fram en strategi för myndighetens jämställdhetsarbete med målsättning att ”kulturrådet ska ge män och kvinnor, flickor och pojkar samma möjligheter att ta del av kultursektorns ekonomiska resurser och att män och kvinnors, flickor och pojkars erfarenheter och kunskaper ska speglas och tas tillvara på ett likvärdigt sätt”⁷, och tar därmed tas avstamp direkt i den traditionella dikotomin man/kvinna och den binära genuskonstruktion som enligt queerteorin bidrar till att förstärka vad som ses som kvinnligt och manligt.

⁵ Se Kulturrådet, http://www.kulturradet.se/sv/om-kulturradet/kulturpolitiska_mal/ 2014-02-28

⁶ Se Kulturrådet, <http://www.kulturradet.se/sv/verksamhet/Jamstallldhet/> 2014-02-28

⁷ *ibid.*

Publikationer gällande genus och att det bör integreras i utställningar på museer finns.⁸ I enlighet med Kulturrådet ska offentligt finansierad kulturverksamhet verka för att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet, jämställdhet är därmed en förutsättning för att uppfylla det målet. Precis som Kulturrådet skriver kan det då inte enbart handla om jämställdhet mellan kvinnor och män, utan en jämställdhet som ser till etnicitet, HBTQ-perspektiv, funktionshinder, klasstillhörighet och så vidare.⁹ Om kulturverksamheterna skall verka för allas möjlighet till deltagande krävs en diskussion utifrån det intersektionella perspektivet om vilka förutsättningar olika personer idag har att delta både inom kulturpolitiken och inom verksamheterna. I Grahns rapport, *Genuskonstruktioner och museer* (2007), eller handbok för arbete med genus vid svenska museer ges bland annat förslag på hur museum praktiskt kan planera för att integrera genusfrågor i utställningsmaterialet (Grahns 2007:34) Grahns bok är även något som refererats till i JÄMUS rapport *Genusperspektiv i museer en omvärldsbevakning*: ”För analytiska och konkreta verktyg att hantera och integrera genusperspektiv inom särskilt kulturhistoriska museers verksamheter är Wera Grahns *Genuskonstruktioner och museer* primär.”¹⁰ I den del av boken som behandlar den publika utställningsverksamheten står att det kan förekomma olika grader av genus i olika projekt; från addition där kvinnor läggs till den normativa berättelsen utan en kritisk genusmedvetenhet till att genusperspektivet genomsyrar hela verksamheten. Jag anser att det hade kunnat vara en idé att nu komplettera denna handbok med det intersektionella perspektivet och på så vis analysera hur olika maktstrukturer påverkar möjligheten för en bred representation, att jag ställer mig tveksam till det additiva är något som jag kommer återkomma till.

Då Kulturrådet uppenbarligen har avsatt tid till att se över jämställdhetsarbete inom museiverksamheten och även tar upp frågor om kulturell mångfald och tillgänglighet kan man fråga sig varför de inte samlar de olika punkterna under en punkt för intersektionalitetsanalys i arbete, ger en förklaring till begreppet och beskriver hur de kommer att arbeta utifrån det. Kärnpunkten i den här diskursen ligger redan på inkludering och vikten av bred representation.

7. Kvinnohistoriska Museet i Umeå

Jag kommer i det här avsnittet att teckna en kortare bakgrund till Kvinnohistoriska Museet samt redogöra för bland annat deras mål med den publika verksamheten.

7.1 Bakgrund

⁸Se bland annat jämusrapport: <http://www.shmm.se/Documents/forskning/Jamusrapport.pdf>. 2014-03-03

⁹ Se Kulturrådet, <http://www.kulturradet.se> 2014-02-28

¹⁰Se jämusrapport, <http://www.shmm.se/Documents/forskning/Jamusrapport.pdf>. 2014-03-03

Kvinnohistoriska Museet i Umeå fick klartecken i kommunfullmäktige 2010 med tanken att det skulle stå klart till kulturhuvudstadsåret 2014. Chefen för museet är Marie Perstedt tidigare chef för bland annat Historiska Museet i Stockholm.¹¹ En av anledningarna till museets placering menar Perstedt beror på att Umeå är en snabbt växande stad, men även för att det märks att kommunen är framåtsträvande och genomgående valt att satsa på jämställdhet inom kommunverksamheterna. Enligt Perstedt märks även jämställdhetssträvan i civilsamhället och förhoppningen är att invånarna ska känna sig stolta över museets placering. Genom samarbete med Umeå Universitet ska Kvinnohistoriska Museet kunna ha en progressiv hållning och ligga i framkant när gäller genusforskning, det ska återspeglas i utställningarna men även via seminarier och föreläsningar. Som Perstedt säger har museet, som följd av att det är en ny aktör utan tidigare historia, frihet och möjligheter till att vara progressivt redan initialt. Perstedt förklarar att museets fokus skall vara på makt, aktivism och motstånd, med frågor kring och synliggörande av, vilka som ges och vilka som har givits tolkningsföreträde genom historien. Hon framhåller att hur vi ser vår historia formar hur vi ser på vår samtid.¹²

7.2 Avsiktsförklaring, vision och verksamhetsutgångspunkter

Kvinnohistoriska Museet har som mål att arbeta ur ett intersektionalitetsperspektiv och Perstedt framhåller att perspektivet är viktigt för analys och reflektioner kring hur ojämlikhet yttrar sig.¹³ Även i verksamhetens utgångspunkter nämns museets uttalade intersektionella perspektiv och normkritiska förhållningssätt. Vidare står det att de vill bryta den manliga hegemoni som nu finns på museum och lyfta frågan om representation.¹⁴ Museet vill redan från start nå en så bred publik som möjligt och vill att både de som sedan tidigare sett vikten av att tillföra mer än det manliga perspektivet på museerna till de som inte tidigare alls reflekterat över dessa frågor skall känna sig välkomna och kunna ta lärdom genom besöket.¹⁵

I avsiktsförklaringen står att läsa att museets vision är som lyder:

Kvinnohistoriska Museet ska genom att samla och lyfta fram okänd historia, förmedla ny kunskap och visa på alternativa perspektiv möjlig-

¹¹ Se Umeå Kommun, 2014-02-20:

<http://www.umea.se/umeakommun/kommunochpolitik/planerochstyrdokument/utvecklingochplanering/stadsplaneringochbyggande/projekt/stadenmellanbroarna/kulturvavenpakajen/kvinnohistorisktmuseum.4.132ee0e113ac21ad5038ef0.html>

¹² Intervju med Marie Perstedt, 2014-02-24, i uppsatsförfattarens ägo.

¹³ Intervju med Marie Perstedt, 2014-02-24, i uppsatsförfattarens ägo.

¹⁴ Se Avsiktsförklaring Kvinnohistoriskt Museum, 2014-02-17:

<http://www.umea.se/download/18.132ee0e113ac21ad503d09a/1361888035953/Avsikts%C3%B6rkling+Kvinnohistoriskt+museum.pdf>, 1.

¹⁵ Intervju med Marie Perstedt, 2014-02-24, i uppsatsförfattarens ägo.

göra nya insikter och uppmuntra till handling. På så sätt blir museet en aktör för en jämställd fördelning av makt och inflytande och bidrar till att bryta de normer och strukturer som begränsar kvinnors och mäns livsval och möjligheter att delta i samhället på lika villkor.¹⁶

I avsiktsförklaringen står att museet har en medvetenhet om att representation på museer varit ett föremål för nationella utredningar och museet har som avsikt att i sitt utställningsarbete arbeta för att låta de narrativ (berättelser) som tidigare hamnat i skuggsida nu skall lyftas in i ljuset. Trots detta utgår avsiktsförklaringen utifrån den normativa dikotomin kvinnor och män; utan hänsyn till de som inte identifierar sig som varken kvinna eller man. Om klass-, etnicitets-, eller funktionalitetsperspektiv särskilt kommer lyftas i detta fokus framgår heller inte, men då det nämns att perspektivet är intersektionellt så får jag hoppas på det.

Museet ämnar lyfta fram kvinnors perspektiv och skapa en samling som visar kvinnors erfarenheter och åsikter.¹⁷ Både i avsiktsförklaringen och under intervjun framgick att det inte från början kommer att finnas några samlingar och arkiv utan att fokus ska vara på det immateriella¹⁸ och främst bestå av berättelser och minnen.¹⁹ Perstedt fastslår att det är av vikt att ha olika och inkluderande narrativ och framhåller att det är av betydelse att inte se kvinnor som en homogen grupp utan som en heterogen samling individer med olika förutsättningar, beroende på till exempel klasstillhörighet, etnicitet och/eller sexuell läggning.²⁰

8. Vilka röster och vilkas berättelser är representerade?

I den här delen presenteras Kvinnohistoriska Museets inställning till representation samt en förklaring till och problematisering av skillnaden i addition och integration i publikt utställningsarbete.

8.1 Representation

Då genusperspektiv på ett museum om kvinnohistoria känns självklart så öppnade det upp för frågan: hur skall man få representationen att inte handla om den kvinna som redan finns representerad,

¹⁶Se Avsiktsförklaring Kvinnohistoriskt Museum, 2014-02-17:

<http://www.umea.se/download/18.132ee0e113ac21ad503d09a/1361888035953/Avsiktsf%C3%B6rklaring+Kvinnohistoriskt+museum.pdf>; : 2.

¹⁷ Se Avsiktsförklaring Kvinnohistoriskt Museum, 2014-02-17:

<http://www.umea.se/download/18.132ee0e113ac21ad503d09a/1361888035953/Avsiktsf%C3%B6rklaring+Kvinnohistoriskt+museum.pdf>; : 3.

¹⁸ Intervju med Marie Perstedt, 2014-02-24, i uppsatsförfattarens ägo.

¹⁹Se Avsiktsförklaring Kvinnohistoriskt Museum, 2014-02-17:

<http://www.umea.se/download/18.132ee0e113ac21ad503d09a/1361888035953/Avsiktsf%C3%B6rklaring+Kvinnohistoriskt+museum.pdf>; : 3.

²⁰ Intervju med Marie Perstedt, 2014-02-24, i uppsatsförfattarens ägo.

om än i mindre grad än män; den heterosexuella gifta helsvenska vita medel- eller överklasskvinnan (Grahn, *Känn dig själv*: 422). Hur ska de förmedla hur situationen sett ut för exempelvis rasifierade, funktionsnedsatta eller HBTQ-personer i Sverige genom historien och kommer det kopplas till dagens situation? Då jag inte kunnat ta del av utställningsmaterial kan jag inte svara på det men det ska bli intressant att se hur väl de lyckas när museet öppnar. Men Perstedt förklarar i alla fall att det är av stor vikt att olika röster ska kunna få komma till tals i deras samlingar, men främst är syftet att bryta den manliga normen som varit standard i historiskt museiverksamhet. Fokus kommer därav snarare att ligga på könsmaktsordningen än på maktasymmetrin som finns mellan kvinnor. Perstedt framhäver dock att det finns en medvetenhet om att makt är flerdimensionell och att analyser av ojämställdheten mellan kvinnor ska få plats i verksamheten.²¹ Kvinnohistoriska Museet framhåller även i sina utgångspunkter att det särskilt ska lyfta frågan om representation och erbjuda en alternativ historieskrivning, där kvinnors kunskaper och erfarenheter ska ta plats och kunna visa nya perspektiv på det förflutna och historiska skeenden.²²

8.2 Addition eller integrering

Sett ur ett historiskt perspektiv har etnocentrismen och mansdominansen varit en ständig ledsagare i historieskrivningar. Exempel på att museer insett att kvinnohistoria blivit negligerad, och sökt åtgärda genom särskilda utställningar finns; i utredningen *Genus på museer* refereras till Hirdman som kallat detta ”och: ets historia” och ger exemplet ”Kvinnor och industrialism”. Kvinnorna adderas genom det till historien men utan att integreras i den, den manliga normen är fortfarande hegemonin och kvinnor definieras utifrån den.²³ I *Genus på museer* påpekas att även i utställningar om kvinnor, där uteslutande kvinnor och kvinnors historia visas, så framställs mannen indirekt som norm²⁴ och med det till synes genusneutrala åsyftas normalt en man. Så görs mannen till norm, genom att i första hand framställas som människa inte som man, medan kvinnor i första hand framställs som kvinnor och i andra hand människor.²⁵ På samma vis kan en vit person ses som bara en människa medan en person med en annan hudfärg än vit blir en svart eller färgad människa, eller för den delen om en rullstolsburen person främst refereras till som en funktionsnedsatt person, istället för en person. För att återkoppla till Talpade Mohantys skrift om hur kvinnor i tredje världen genom etnocentrismen framställs först som ”kvinnor i tredje världen” och i andra hand ses som en diversifierad grupp kvinnor, med olika behov styrt av klasstillhörighet, funktion och sexuell lägg-

²¹ Intervju med Marie Perstedt, 2014-02-24, i uppsatsförfattarens ägo.

²² Se: Avsiktsförklaring Kvinnohistoriskt Museum, 2014-02-17:

<http://www.umea.se/download/18.132ee0e113ac21ad503d09a/1361888035953/Avsikts%C3%B6rklaring+Kvinnohistoriskt+museum.pdf>: 2.

²³ Se: Kulturdepartementet, *Genus på Museer*, 2014-03-03, <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/721>: 34-35.

²⁴ *ibid*: 35.

²⁵ *ibid*: 36.

ning (de los Reyes et al, 2012:310). Jag anser att det mest önskvärda givetvis skulle vara att alla är en integrerad och representerad del utan att behöva vara ett tillägg. Ergo att istället för att addera vissa till historien se alla som en självklar del av den.

Att anlägga till exempel ett köns- eller etnicitetsperspektiv på historien kan leda till en förändrad förståelse, men att addera kvinnor och rasifierade (eller för den delen rasifierade kvinnor) till de historiska skeendena eller att beskriva kvinnors och minoriteters situation ändrar inte förståelsen eller orsakerna bakom samhällsförändringarna som skett. Anledning till att belysa könsperspektivet bör vara för att visa hur dikotomin man/kvinna, med mäns överordning och kvinnors underordning, är en av de faktorer som påverkar samhället och som påvisar social orättvisa (de los Reyes et al, 2012b: 23). Detsamma bör väl sägas vara gällande vid att särskilt belysa funktionsnedläggningar och HBTQ-perspektiv.

8.3 Kvinnor, en heterogen grupp

de los Reyes skriver i boken *Maktens (o)lika förklädnader* (2012b) att det finns en nödvändighet att bryta den hegemoniska bilden av *Kvinnan*, och att se till de olikheter och de maktpositioner som även finns emellan kvinnor och problematisera *Kvinnan* som en historisk kategori. Det är viktigt att istället lyfta fram kvinnors olika erfarenheter och förutsättningar, och ifrågasätta bilden av kvinnan som universell kategori (de los Reyes et al, 2012b: 32). Även om kvinno- och genushistorisk forskning inte är homogen menar de los Reyes att det finns en likhet inom forskning i förmedlingen av en (universell) kvinnlighet (de los Reyes et al, 2012b: 44). Hon menar att det funnits ett ointresse från svenska genusforskare att se till etnicitet som en faktor och hävdar att det har sin grund i en användning av den universella termen *kvinnor* som ett verktyg i analyser. Att det svenska samhället under 1900-talet präglats av homogenitet menar hon har fått forskare att bortse från att det finns andra former av underordning och överordning än genus. Det har i sin tur skapat forskning som påvisat och analyserat de mekanismer som på olika vis samspelar för att behålla kvinnors underordning i förhållande till männen, men förbisett analyser om underordningsmekanismer mellan kvinnor (de los Reyes et al, 2012b: 34).

Den teoretiska ramen och kunskapen om maktstrukturer som utvecklats inom genusforskning kan dock vara givande att applicera även i analysen av relationen mellan exempelvis rasifierade och HBTQ-personer i förhållande till majoritetssamhället. Det gäller i första hand insikten om att synen på sociala kategorier som genus, sexuell läggning och etnicitet är föränderliga och formas av samhälle och under historiens gång. En annan insikt är att dessa kategorier ingår i en hierarkisk ordning som grundas i en materiell bas som legitimeras genom ideologi. Därav är det viktigt att problematisera de olika samverkande faktorerna i under- och överordning. Det skulle i sin tur inne-

bära att inte bara den historiska konstruktionen analyseras, men också hur diskurser om genus kan bidra till att återskapa och bevara olika etniska hierarkier. Inom de teoretiska ramarna för genusforskningen finns analytiska redskap för att undersöka betydelsen av etnicitet och klass i konstruktionen av olika kvinnligheter (de los Reyes et al, 2012b: 44). Ett systemskap baserat på en föreställning om kvinnors delade intressen och erfarenheter innehåller också en hierarki; tillgång till makt inte är den samma för alla. Möjligheter att delta i det offentliga samtalet innebär också möjligheter att definiera sin egen identitet och de los Reyes menar att då varken kön eller makt är neutrala begrepp så rymmer maktbegreppen också en dimension i vilken vissa kvinnor har makt över andra kvinnor (de los Reyes et al, 2012b: 45).

Även skillnaderna mellan biologiskt och socialt konstruerade kön har varit en debatterad fråga som lett till framsteg inom kvinnohistorisk forskning. Men risken när uppmärksamheten vänds från det biologiska till det sociala könet är att socialt och kulturellt bestämda uttryck av kvinnlighet ses som universella modeller med västvärlden som ideal. Därför har den distinktion som ger möjligheter att analysera hur kön skapas i historiska- och kulturella sammanhang även, enligt de los Reyes, kunnat resultera i en etnocentrisk universell bild av kvinnligheten (De los Reyes et al, 2012b: 34). Även andra historiska discipliner har ifrågasatt den historiska synen på vad som är en kvinna. Forskare har kunnat påvisa att skillnaderna mellan kvinnor genom faktorer så som klass, etnicitet och nationalitet många gånger haft större konsekvenser och särskiljande funktion än kön. Så om det historiskt funnits ett så pass stort antal särskiljande faktorer finns det då överhuvudtaget någon relevans i att tala om *kvinnor* som historiskgrupp? (Wiesner-Hanks, 2011: 5). Detta kan givetvis även sägas vara giltigt än idag; genus är absolut av vikt men andra kategorier spelar in och har en viktig roll i kategoriseringen i olika grupper.

9. Vad är institutionens ansvar?

Inom alla sociala system finns regler som talar om vad som är tillåtet och vad som inte är tillåtet; inom dessa normer, uttalade eller inte, ses vissa saker som ytterst viktiga medan andra uppfattas som av marginell betydelse. Normer har det gemensamt att de är förenande med sanktioner, i princip finns positiva och negativa sanktioner där en positiv sanktion innebär att åttlydnad av normer belönas medan en negativ sanktion innebär att brott mot normer bestraffas (Hylland-Eriksen, 2004: 63). Museer fungerar som normsättande institutioner, det som museer ställer ut kan av besökaren uppfattas som en objektiv bild av verkligheten.²⁶ Således tar en institution som museer automatiskt ställning om de inte beaktar andra möjligheter och perspektiv än det normerande, vare sig det är omedvetet eller inte. Om vissa personer eller perspektiv saknas i utställningarna sänder det ut bud-

²⁶Se: Kulturdepartementet, *Genus på Museer*, 2014-03-03, <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/721> : 30.

skapet att de människorna i sammanhanget var oviktiga. Om kvinnliga och manliga stereotyper visas är risken att förlegade könsroller blir befästa och framstår som av naturen givna, och inte i någon mån sociala konstruktioner.²⁷ Som tidigare tagits upp speglar inte bara museer normer och värderingar, de hjälper också i egenskap av samhällsbärande institution till att upprätthålla dessa och hur museet väljer att problematisera påvisar de vilka värderingar som ses som normativa (Aronsson & Meurling, 2005: 21). Då det är och har varit så att mannen är normerande och kvinnan avvikande har därmed (den vita) mannens narrativ varit det främst representerade.

Perstedt anser att museer är viktiga samhällsinstitutioner och att det är viktigt för dem att fundera på vilka som tar och har tagit tolkningsföreträdet genom historien och menar att det alltid ligger i institutionens ansvar att i sin funktion som samhällsbärare med makt använda denna möjlighet till att ifrågasätta och påverka invanda tankemönster hos besökarna. Hon menar att alla museer bör engagera sig i aktuella samhällsdiskurser och hon hoppas att Kvinnohistoriska Museet skall fungera som ett stöd för andra museum i Sverige gällande genusfrågor.²⁸

9.1 Personalens inställning

Grahn (2007) diskuterar faktorer kopplade till genusintegrering vid museer och menar att den akademiska forskningens ställning är viktig. På de museer där verksamheten genomgående haft en inriktning på genus har också genusforskningen haft en stark ställning (Grahn, 2007:41). Grahn framhåller att långsiktiga planer istället för enstaka föreläsningar är betydelsefullt (Grahn, 2007: 43) men också att det skapas rutiner för att medvetandegöra och kontinuerligt arbeta med genusproblematik i museiverksamheterna (Grahn, 2007: 49). Hon framhåller att bland det viktigaste för att genusfrågor ska initieras och för kontinuitet inom verksamheten är ledningens inställning.(Grahn, 2007:40–41). Förutsättningarna landar alltså i att museiledningen är positivt inställd till att arbeta med och problematisera genusfrågor, men även aktiva och engagerade. I utredningen *Genus på Museer* skrivs att ämnet genuskunskap är ett relativt ungt universitetsämne och därför förutsätts att de tjänstemän som varit verksamma under lång tid inte haft något genusperspektiv i sina utbildningar och att det därav finns ett påtagligt behov av vidareutbildning i dessa frågor.²⁹ Desto större kompetens personalen besitter, desto bättre är givetvis utsikten för att lyckas i arbetet i att integrera genus, vilket Grahn menar också syns i arbetet hos de museer hon granskat (Grahn: 2007: 41). Trots att flertalet museer har genusperspektiv i utställningarna inskrivet som mål i uppdragsbeskrivningen efterlevs det inte alltid (Grahn, 2006: 421) och ett problem är då att personal saknar kunskap om genusfrågorna. Om kompetensen inte finns på våra museer komplicerar det

²⁷ Ibid :29-30.

²⁸ Intervju med Marie Perstedt, 2014-02-24, i uppsatsförfattarens ägo.

²⁹ Se: Kulturdepartementet, *Genus på Museer*, 2014-03-03, <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/721>

självfallet förståelsen; dels av vikten av perspektivet men även hur det praktiskt kan tillämpas (Grahn, 2007:5). I JÄMUSrapporten förklaras att som ett delmål i JÄMUS projekt har de deltagande museicheferna fått en teoretisk bakgrund till begreppen genus, queer, mångfald, normkritik, intersektionalitet, rasism och jämställdhet för att få ett kunskapslyft och de har arbetat med att kartlägga vilka brister ur genus och mångfaldsperspektiv som finns i verksamheten samt formulerat en plan för bredare representation med fokus på den publika verksamheten.³⁰ I JÄMUSrapporten framhålls också att fler metodutvecklande projekt är nödvändiga för att normkritiska förhållningsätt och det intersektionella perspektivet ska integreras i utställningsarbetet.³¹

Slutsatser som kan dras är att detta torde peka på ett positivt utslag för hur pass väl Kvinnohistoriska Museet kommer att lyckas med sin intersektionella analys i utställningar då ledningen uttalat sig positivt i frågan, det står inskrivet i handlingsplanen samt att det framhålls att det skall ske nära samarbete med forskare från Umeå Universitet.

10. DISKUSSION

Jag tycker om att besöka historiska museer och finner det intressant att se hur de kulturella tankemönster som förvärvats genom historien i mångt och mycket styr våra handlingar och uppfattningar än idag. Men som jag också skrev i bakgrunden för uppsatsen anser jag att det finns en nödvändighet i att vi diskuterar dessa tankemönster. För det råder väl knappast någon tvekan om att vi idag lever i ett ojämnt samhälle och jag tror även det stora flertalet anser att det finns en poäng i att arbeta mot mer jämställdhet och jämlikhet.

För mig symboliserar intersektionalitetstanken något som grundas i medkänsla, vidsynthet och respekt för de som är annorlunda än en själv. Vad som ses som normativt skiftar runt om i världen och har skiftat genom historien, en större medvetenhet om detta borde också öppna upp för ett mer öppensint synsätt mot de som inte handlar enligt de mönster en själv är van vid. Med de feministiska teorierna och kunskap om könsmaktsordningen öppnas en möjlighet att ifrågasätta makten när den yttrar sig också i andra konstruktioner. Queerteorin som förklarar hur genus och vad vi ser som manligt/kvinnligt kan brytas, den postkoloniala teorin som hjälper till att förklara hur etniciteten kan vara en historisk kategori och ge förklaringar till vad som format dagens makthierarkier. En sådan diskussion förutsätter öppenhet såväl inom den akademiska världen som i det offentliga samtalet men det visar på att nödvändigheten i att reflektera över dessa frågor.

Med ojämlikheten som fond kan en både samlande och bred kraft ses som välkommen, och där kommer åtminstone för mig intersektionalitetsbegreppet som ett behjälpligt begrepp för att på-

³⁰ Se Jämusrapport, 2014-03-03; <http://www.shmm.se/Documents/forskning/Jamusrapport.pdf> :20.

³¹ Ibid: 11.

visa hur makt kan konstitueras och som ett teoretiskt redskap för att inte bara se orättvisa utan också arbeta mot det. Från det att vi föds till dess att vi dör finns det normer och föreställningar att förhålla sig till; flertalet av dessa föreställningar och stereotyper om hur människor bör eller ska vara anser jag i förlängningen kan bli ett sätt för de redan privilegierade att inte behöva tänka över sina privilegier, då de inte behöver förändra sig själva för att passa in i den normativa mallen. I en strävan efter ett mer jämställt samhälle är det viktigt att ta hänsyn till maktens olika strukturer. Men vill vi ha ett jämställt kulturliv där hela det brokiga spektrat av människor finns representerat är det nödvändigt. Kopplat till kulturrådets riktlinjer krävs det och ter det sig självklart att det intersektionella perspektivet bör återfinnas i alla verksamheter, för ett kulturliv där alla har möjlighet att delta och där olika berättelser finns och hörs.

Som jag har velat påvisa i uppsatsen så är det svårt att tala om en objektiv historieskildring, så länge den vite mannen koloniserat och dominerat världen har det gjorts jämförelser och den *Andre* har använts för att legitimera maktstrukturer. De som längst suttit på makten är de som tagit sig tolkningsföreträde på bekostnad av mindre privilegierade grupper. Det är verkligen på tiden att det nu tillkommer ett kvinnohistoriskt museum, och lyckas Kvinnohistoriska Museet bryta den vita (manliga) hegemonin och integrera alla i den svenska historien så tror jag att de kan skapa något värdefullt. Genom ett intersektionellt perspektiv i utställningarna är alla inkluderade och ingen behöver erfara att museer negligerar deras historia (ännu en gång).

Att människor försöker kategorisera verkligheten behöver i sig inte ses som problematiskt. Problemet är om sagda indelning grundar sig i stereotypa föreställningar om att olika egenskaper är direkt kopplade till könsidentitet, etnicitet, sexuell läggning eller funktionalitet och lägger värderingar i detta. Där den ena gruppen blir normbildande blir den andra avvikande. De normbrytande får motta negativa konsekvenser; samtidigt som de normativa ges högre status och deras egenskaper värderas högre. Dessa värderingar kan användas, har använts och används än idag för att rättfärdiga privilegier och få sociala skillnader att verka naturliga vilket ger vissa grupper mer makt än andra. Om vi kan se hur olika maktstrukturer verkar i skärningspunkten av olika faktorer kan en allt bättre förståelse av hur maktstrukturer fungerar och upprätthålls fås.

För att återkoppla till frågeställning och resultatrapportering, jag har genomgående för den här uppsatsen velat se hur intersektionalitetsbegreppet kan vara användbart, med avstamp i Kvinnohistoriska Museet i Umeå. Ståndpunkten är att det är av vikt att fler förstår betydelsen av intersektionalitet och aktivt handlar för ett mer inkluderande historieberättande. Det ställer krav på att de museianställda som fick sin utbildning innan genusvetenskap var ett etablerat universitetsämne nu får chansen att lyfta sina kunskaper. För ett mer jämställt och jämlikt kulturliv krävs dessutom att de med tolkningsföreträde blir medvetna om sina privilegier, men också att tar de tar ett steg

tillbaka och ger andra plats. Jag anser att det är viktigt att se sina privilegier och hur detta spelar in i de asymmetriska maktförhållanden som finns i dagens samhälle. Än mer viktigt anser jag att det är att det aktivt arbetas för att bryta obalansen. Det räcker inte att skriva handböcker om att det är viktigt med representation om det handlar om personer som i realiteten inte själva får vara med och definiera sin historia och hur de ska representeras. I frågor som rör tolkningsföreträde är det lätt att det kopplas till diskussionen om dikotomin man/kvinna. Men mer sällan hamnar diskussionen om vilka kvinnor som är representerade och än mer sällan om de som inte identifierar sig varken biologiskt eller socialt som man eller kvinna. Ur min synvinkel ter det sig underligt om museerna vill behålla sin legitimitet som samhällsdebattör och inte aktivt arbeta med att få även de nu osynliggjorda personernas berättelser hörda. Med detta sagt anser jag inte att det alltid måste vara de som utställningen handlar om som står bakom processen, det kan mycket väl vara av nytta att en utomstående gör skildringen. Så länge det görs med respekt och lyhördhet.

Jag hyser en nyfikenhet på hur Kvinnohistoriska Museet kommer att ta till sig och arbeta med det inte helt okomplicerade begreppet intersektionalitet, och hoppas att de ser potentialen och verkligen införlivar det i verksamheten, och inte bara på pappret. Då de har som mål att arbeta utifrån intersektionalitetsbegreppet och anser att det är viktigt för att både reflektera över makt och agera mot ojämlikhet känns det hoppfullt. Samtidigt, som kommit fram, har många museer inskrivet i sina uppdragsbeskrivningar att ha ett integrerat genusperspektiv på sina utställningar, vilket inte alltid efterlevs (Grahn, 2006: 421). Som jag tidigare nämnt finns det exempel på hur museer insett att kvinnohistoria blivit negligerad, och sökt åtgärda det genom utställningar som *Kvinnor och industrialismen*³² men genom att adderas istället för att integreras i historien framställs mannen som norm.³³ Även om motivet varit att synliggöra kvinnor, så har de inte problematiserat orsakerna till osynliggörandet och analys av underliggande strukturer bakom har därmed uteblivit. Det är angeläget att sociala roller ifrågasätts på museerna så de inte uppfattas som objektiva.³⁴ De sociala rollerna bör problematiseras och sättas i relation till hur saker som vi uppfattar som naturliga inte med nödvändighet är det utan har med sociala föreställningar att göra.³⁵ Museerna är en arena för samtidsdiskussion, och visar som sagt upp en bild av vad de anser vara betydelsefullt, då den vita manliga normen varit den rådande så är det också och han som har fått bli den typiske representanten för historien³⁶

³²Se: Kulturdepartementet, *Genus på Museer*, 2014-03-03: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/721>: 34-35.

³³ ibid. :35.

³⁴ ibid. :36.

³⁵ ibid. :35-36.

³⁶ ibid. :17.

Kvinnohistoriska Museet i Umeå har redan i sitt förarbete tagit sig tid att reflektera över hur deras val av utställningar påverkar och är en del i hur historien skapas. Att de narrativ som de väljer hjälper till att förmedla bilden av dåtiden och fungerar som den skärm som vilka bilder vi vill ta med oss in i framtiden. Därmed är det av vikt att museet aktivt tar ställning till urvalet som kommer stå som representativt. Införande av ett intersektionalitetsperspektiv redan i urvalet av bilder skapar en större medvetenhet av vad som väljs och därmed vad som väljs bort. Att Kvinnohistoriska Museet redan initialt haft detta perspektiv tror jag kommer vara dem behjälpliga i att synliggöra fler människor och fler maktpositioner samt påvisar hur representationen av människor (eller icke representationen) är ett problem. Det är med stor nyfikenhet och med en positiv känsla jag kommer att följa Kvinnohistoriska Museets utveckling och se hur de sedan tillämpar detta i sina utställningar.

11. SAMMANFATTNING

Uppsatsen syfte har varit att belysa vikten av att ha ett intersektionellt perspektiv vid de historiska museerna i Sverige och med särskild fokus på det Kvinnohistoriska Museet i Umeå. Tanken med uppsatsen har varit att dels belysa de olika teorier som leder fram till det intersektionella perspektivet och dels att argumentera för att detta perspektiv är av vikt för att kulturrådets mål om att alla skall ha möjlighet att delta i kulturlivet. Detta även kopplat till de kulturpolitiska målen som framhäver att alla ska kunna vara med i skapandet. Metoden har bestått i av kvalitativ textanalys med närläsning av materialet och av en intervju med museichef Marie Perstedt. Uppsatsen slutsats är att det med lätthet går att omformulera de sagda kulturpolitiska målen och genom denna omformulering få in det intersektionella begreppet på dagordningen. Men det krävs mer än ett ordtrilleri för att synliggöra de dolda maktstrukturer som finns. Wera Grahn har genom sin bok *Genus på museer* påvisat krävs det en löpande fortbildning för att få de anställda vid museer att ta till sig av vikten av ett genus perspektiv på utställningarna och med stor sannolikhet krävs det även vid denna omställning, vilket även framhålls i JÄMUS-rapport. Det skall dock sägas att uppsatsförfattaren ser ljus på framtiden och sätter tilltro till att Kvinnohistorisk Museum i Umeå kommer att gå i bräschen för denna omställning och fungera som ett informativt center för alla Sveriges museer i det progressiva arbete som krävs för att ta in verksamheterna i denna diskurs.

12. KÄLLFÖRTECKNING

Butler, Judith (2007) *Genustrubbel. Feminism och identitetens subversion*, Göteborg, Daidalos
Butler, Judith (2005) *Könet brinner!*, Stockholm: Natur och kultur

de los Reyes, Paulina, Molina, Irene, Molinari, Diana, (2012b) *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*, Bokförlaget Atlas

red. *Det bekönade museet: Genusperspektiv i museologi och museiverksamhet* Aronsson Inga-Lill & Meurling Birgitta (2005), Uppsala

Esaiasson Peter, Gilljam Mikael, Oscarsson Henrik, Wängnerud Lena (2012) *Metodpraktikan*, Norstedts Juridik AB

Fernstål, Lotta, Statens historiska museum, *Genusperspektiv i museer - en omvärldsbevakning* (JÄMUS-projektrapport 1) http://www.historiska.se/upload/jamus/JÄMUS_omvärld.pdf
Hämtad 2014-03-03

Grahn, Wera (2006) *Känn dig själv*, Linköping Universitet

Grahn, Wera (2007) *Genuskonstruktioner och museet*, Sverige, Taberg Media Group

Hylland-Eriksen, Thomas (2000) *Små platser - Stora frågor*, Falun, Nya Doxa

Hylland Eriksen, Thomas (1993) *Etnicitet och nationalism*, Falun

Hirdman, Yvonne (2003) *Genus: om det stabila föränderliga former*, Malmö, Liber

Johan, Fornäs (2012) *Kultur*, Malmö, Liber

red. *Kris och kultur: kulturvetenskapliga perspektiv på kunskap, estetik och historia*, Arvidson, Mats, Geisler, Ursula, (2013) Sekel Bokförlag/Isell & Jinert: ”Björn Magnusson Staaf - Att lita på krisen”

Kulturdepartementet, *Genus på museer*, <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/721>.
Hämtad - 2014-03-03

Kulturrådet, *Kulturpolitiska mål*, http://www.kulturradet.se/sv/om-kulturradet/kulturpolitiska_mal/
Hämtad 2014-02-28

Lykke, Nina, *Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen: Kvinnovetenskaplig Tidskrift*. Nr 1, s 47-56, 2003

Marie Perstedt, Umeå, 2014-02-24, transskriberad i uppsatsförfattarens ägo.

red. *Metodkompassen: kulturvetarens metodbok* Lena Marander-Eklund, Ruth Illman, Blanka Henriksson (2004), Åbo, Åbo akademi

Merry E Wiesner-Hanks (2011) *Gender in history: global perspektiv 2:a upplagan*

red. *Postkolonial feminism* de los Reyes (2012a), 2:a upplagan, Bookwell, Finland, Tankekraft förlag: ”Chandra Talpade Mohanty - Med västerländska ögon. Feministisk forskning och kolonial diskurs”

Rosenberg, Tiina (2002) *Queerfeministisk agenda*, Stockholm

Statens historiska museer, *Jämställd representation i museer* (JÄMUS-projektrapport 2)
<http://www.shmm.se/Documents/forskning/Jamusrapport.pdf>

Hämtad 2014-03-03

Umeå Kommun, *Avsiktsförklaring Kvinnohistoriskt Museum*, <http://www.umea.se/download/18.132ee0e113ac21ad503d09a/1361888035953/Avsiktsf%C3%B6rklaring+Kvinnohistoriskt+museum.pdf>

Hämtad 2014-02-17

Umeå Kommun,
http://www.umea.se/umeakommun/kommunochpolitik/planerochstyrdokument/utvecklingochplanering/stadsplaneringochbyggande/projekt/stadenmellanbroarna/kulturvavenpakajen/kvinnohistoriskt_museum.4.132ee0e113ac21ad5038ef0.html

Hämtad 2014-02-20